

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 13 oktober 2022 *

”Begäran om förhandsavgörande – Direktiv 86/653/EEG – Artikel 7.1 b –
Självständiga handelsagenter – Avtal som ingås med tredjeman som handelsagenten tidigare har
skaffat som kund – Ersättning – Huruvida handelsagentens rätt till ersättning är tvingande
eller dispositiv”

I mål C-64/21,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Sąd Najwyższy
(Högsta domstolen, Polen) genom beslut av den 17 september 2020, som inkom till domstolen den
2 februari 2021, i målet

Rigall Arteria Management sp. z o.o. sp. k.

mot

Bank Handlowy w Warszawie SA.

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen),

sammansatt av avdelningsordföranden K. Jürimäe (referent), samt domarna N. Jääskinen,
M. Safjan, N. Piçarra och M. Gavalec,

generaladvokat: T. Ćapeta,

justitiesekreterare: handläggaren M. Siekierzyńska,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 23 mars 2022,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Rigall Arteria Management sp. z o.o. sp.k., genom M. Skrycki, advokat, och A. Springer, radca prawny,
- Bank Handlowy w Warszawie SA, genom G. Pietras och M. Rzepka, advokaci,
- Polens regering, genom B. Majczyna och S. Żyrek, båda i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: polska.

- Tysklands regering, genom J. Möller, U. Bartl, J. Heitz och M. Hellmann, samtliga i egenskap av ombud,
- Italiens regering, genom G. Palmieri, i egenskap av ombud, biträdd av P. Pucciariello, avvocato dello Stato,
- Europeiska kommissionen, genom L. Armati, S.L. Kaléda och B. Sasinowska, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 9 juni 2022 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 7.1 b i rådets direktiv 86/653/EEG av den 18 december 1986 om samordning av medlemsstaternas lagar rörande självständiga handelsagenter (EGT L 382, 1986, s. 17).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Rigall Arteria Management sp. z o.o. sp.k. (nedan kallat Rigall Arteria Management) och Bank Handlowy w Warszawie SA (nedan kallad Bank Handlowy). Målet rör tillhandahållande av de upplysningar som Rigall Arteria Management behöver för att kunna fastställa storleken av den provision som bolaget anser sig ha rätt till med avseende på de avtal som Bank Handlowy ingått med kunder som Rigall Arteria Management tidigare skaffat.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 Andra och tredje skälen i direktiv 86/653 har följande lydelse:

”Skillnaderna inom gemenskapen mellan de nationella lagarna om handelsrepresentation påverkar i hög grad konkurrensvillkoren för och utövandet av denna näringsverksamhet samt försämrar både det befintliga skyddet för handelsagenter gentemot deras huvudmän och skyddet för affärsuppdrag. Dessutom är dessa skillnader av sådant slag att de försvårar möjligheterna att ingå och genomföra avtal om handelsrepresentation mellan huvudman och handelsagent i olika medlemsstater.

Varuhandeln mellan medlemsstaterna bör ske på villkor liknande dem som gäller inom ett enskilt medlemsland, vilket nödvändiggör ett inbördes närmande mellan medlemsstaternas rättssystem i den utsträckning som krävs för en väl fungerande gemensam marknad. I detta hänseende undanröjs inte de ovannämnda skillnaderna genom föreskrifterna om lagvalsklausuler, även om de skulle göras likformiga, och därför är den föreslagna harmoniseringen nödvändig, trots att dessa föreskrifter finns.”

4 Artikel 1.2 i direktivet har följande lydelse:

”Med handelsagent avses i detta direktiv en självständig agent med varaktig behörighet att förhandla om försäljning eller köp av varor för en annan persons räkning, här nedan kallad huvudman, eller att förhandla om och slutföra sådana affärsuppgörelser i huvudmannens namn och för dennes räkning.”

5 Kapitel III i direktivet har rubriken ”Ersättning”. Kapitellet omfattar artiklarna 6–12. Artikel 6 har följande lydelse:

”1. Om parterna inte har slutit något avtal om ersättning skall handelsagenten ha rätt till den ersättning som normalt utgår på den plats där verksamheten utövas för det slag av varor som agenturavtalet avser, förutsatt att ersättningen inte understiger den nivå som fastställts i medlemsstatens föreskrifter. Om någon sådan sedvänja inte föreligger har handelsagenten rätt till skälig ersättning med avseende på samtliga omständigheter kring affärsuppgörelsen.

2 Varje del av ersättningen som varierar med affärsuppgörelsernas antal eller värde skall anses utgöra provision vid tillämpningen av detta direktiv.

3 Artikel 7–12 skall tillämpas endast om handelsagenten helt eller delvis uppbär ersättning i form av provision.”

6 I artikel 7.1 i samma direktiv föreskrivs följande:

”1. Handelsagenten skall ha rätt till provision på avtal som ingås under avtalstiden

a) i de fall då dessa träffats som ett resultat av hans medverkan, eller
eller

b) i de fall då dessa ingås med tredje man, som han tidigare skaffat som kund för samma slags uppgörelser.”

7 I artikel 10 i direktiv 86/653 föreskrivs följande:

”1. Rätten till provision uppkommer så snart som och i den mån som följande omständigheter föreligger:

a) huvudmannen har fullföljt avtalet, eller

b) huvudmannen borde enligt sin överenskommelse med tredje man ha fullföljt avtalet, eller

c) tredje man har fullföljt avtalet.

2 Provisionen skall betalas ut senast vid den tidpunkt då tredje man har fullgjort eller borde ha fullgjort sin del av avtalet om huvudmannen hade fullgjort sin del av avtalet så som han borde.

3 Provisionen skall betalas ut senast den sista dagen i månaden efter det kvartal då den förfallit till betalning.

4 Överenskommelser i syfte att avtala om avvikelser från punkt 2 och 3 till men för handelsagenten får inte träffas.”

8 Artikel 11 i detta direktiv har följande lydelse:

”1. Rätten till provision kan bortfalla, endast om och i den mån som

– det har påvisats, att avtalet mellan tredje man och huvudmannen inte kommer att fullföljas, och
och

– denna omständighet beror på orsaker som huvudmannen inte kan klandras för.

2 De provisioner som handelsagenten redan har mottagit skall återbetalas, om rätten till dem har upphört.

3 Överenskommelser i syfte att avtala om avvikelse från punkt 1 till men för handelsagenten får inte träffas.”

9 Artikel 12 i direktivet har följande lydelse:

”1. Senast den sista dagen i månaden efter det kvartal, då provisionen förfallit till betalning, skall huvudmannen ge handelsagenten en översikt över de provisionsbelopp som förfallit till betalning. Denna översikt skall innehålla allt underlag för beräkningen av provisionsbeloppen.

2 Handelsagenten skall ha rätt att kräva att få alla de upplysningar, i synnerhet utdrag ur böckerna, som huvudmannen har tillgång till och som han behöver för att kontrollera storleken av den provision som han är berättigad till.

3 Överenskommelser i syfte att avtala om avvikelse från punkt 1 och 2 till men för handelsagenten får inte träffas.

...”

Polsk rätt

10 Artikel 7.1 i direktiv 86/653 införlivades med polsk rätt genom artikel 761.1 i ustawa – Kodeks cywilny (civillagen) av den 23 april 1964 (Dz. U. av år 2019, position 1145) (nedan kallad civillagen). Denna bestämmelse har följande lydelse:

”Handelsagenten får begära provision på de avtal som har ingåtts under handelsagentavtalets löptid om dessa har ingåtts som ett resultat av handelsagentens egna insatser eller om de har ingåtts med kunder som handelsagenten tidigare har skaffat för avtal av samma slag.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

11 Rigall Arteria Management och Bank Handlowy var bundna av flera handelsagentavtal mellan den 1 juni 1999 och den 30 juni 2015. Det sista av dessa agenturavtal utgjordes av ett ramavtal, kompletterat med detaljerade handelsagentavtal. De avtal som ingicks mellan parterna i det nationella målet avsåg tillhandahållande av finansiell förmedling, bland annat förmedling av understödande tjänster och marknadsföringstjänster i samband med behandling och förvärv av kreditkort samt andra finansiella tjänster som Bank Handlowy tillhandahåller.

- 12 I dessa avtal preciserades hur handelsagenten skulle ersättas och det angavs bland annat att ersättningen skulle beräknas med hänsyn till antalet ingångna avtal. I de flesta fall rörde det sig om ett bestämt belopp som togs ut på varje kreditkort som utfärdats eller varje kreditansökan som behandlats framgångsrikt. Inte i något av dessa avtal definierades någon annan form av ersättning genom provision än den som skulle betalas enligt de avtal som ingicks till följd av handelsagentens direkta medverkan. Vid handelsagentavtalets slut hade handelsagenten dessutom rätt till en kompensationspremie vars belopp fastställdes i avtalet. I avtalet angavs även att detta belopp utgjorde hela den kompensationsförmån som handelsagenten hade rätt till.
- 13 Efter det att Bank Handlowy sade upp ramavtalet den 17 december 2014 begärde Rigall Arteria Management att bolaget skulle lämna upplysningar om den provision som bolaget hade rätt till för perioden 1 juni 1999–31 januari 2015. Som svar på upprepade förfrågningar gjorde Bank Handlowy gällande att de uppgifter som dittills lämnats motsvarade den totala ersättning som skulle betalas enligt de ingångna handelsagentavtalen och att det följaktligen inte fanns någon anledning att lämna andra upplysningar. Bank Handlowy hävdade vidare att de begärda upplysningarna omfattades av banksekretess.
- 14 Med anledning av den avslagna begäran vände sig Rigall Arteria Management till Sąd Okręgowy w Warszawie (Regionala domstolen i Warszawa, Polen) med ett yrkande om utlämnande av de upplysningar som var nödvändig för att beräkna den provision som skulle betalas för avtalets löptid.
- 15 Sąd Okręgowy w Warszawie (Regionala domstolen i Warszawa) ogillade talan i dom av den 20 juni 2016 med motiveringen att de uppgifter som huvudmannen lämnat under handelsagentavtalets löptid var fullständiga och att handelsagenten inte hade invänt mot det provisionsbelopp som huvudmannen hade beräknat. Nämnda domstol fann även att det inte framgick av villkoren i de avtal som binder parterna att agenten hade rätt att kräva provision på de avtal som banken ingått med kunder som agenten tidigare hade skaffat. Nämnda domstol bekräftade även Bank Handlowys ståndpunkt att en del av de upplysningar som handelsagenten begärt omfattades av banksekretess.
- 16 I dom av den 28 februari 2018 ogillade Sąd Apelacyjny w Warszawie (Appellationsdomstolen i Warszawa, Polen) det överklagande som Rigall Arteria Management ingett. Denna domstol fastställde huvuddragen i den argumentation som domstolen i första instans hade stött sig på. Appellationsdomstolen fann vidare att Rigall Arteria Management talan endast var motiverad i den mån agenten kunde ha rätt att kräva betalning av det slags ersättning som de begärda upplysningarna avsåg. Appellationsdomstolen ansåg att en sådan situation inte förelåg i förevarande fall.
- 17 Enligt Sąd Apelacyjny w Warszawie (Appellationsdomstolen i Warszawa) grundar sig sådan ersättning som utgår med hänsyn till avtal med kunder som handelsagenten tidigare har skaffat i enlighet med artikel 761.1 i civillagen på dispositiva bestämmelser. Enligt denna domstol framgick det såväl av avsaknaden av en hänvisning till denna form av provision i avtalstexten som av parternas uppträdande under avtalets fullgörande att dessa parter underförstått hade uteslutit att agenten hade rätt till den ifrågavarande provisionen.
- 18 Rigall Arteria Management överklagade den domen från Sąd Apelacyjny w Warszawie (Appellationsdomstolen i Warszawa) till Sąd Najwyższy (Högsta domstolen, Polen), i förevarande fall den hänskjutande domstolen.

- 19 Vid den hänskjutande domstolen åberopade Rigall Arteria Management, bland de grunder som bolaget hade åberopat till stöd för sitt överklagande, nämligen ett åsidosättande av artikel 761.1 i civillagen tolkad mot bakgrund av artikel 7.1 b i direktiv 86/653, eftersom denna bestämmelse hade ansetts vara dispositiv. Enligt Rigall Arteria Management kan den regel som följer av denna bestämmelse inte undanröjas genom ett handelsagentavtal till nackdel för agenten. I sitt svar på överklagandet till högsta instans bestred Bank Handlowy detta påstående och gjorde gällande att artikel 761.1 i civillagen var helt dispositiv.
- 20 Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) är osäker på hur artikel 7.1 b i direktiv 86/653 ska tolkas. Å ena sidan skulle ordalydelsen i bestämmelserna i detta direktiv kunna tyda på att deras dispositiva art är utesluten endast för de bestämmelser där det uttryckligen anges. Å andra sidan tyder direktivets syfte, som avser att skydda handelsagenten, på att direktivet ska tolkas i sin helhet på ett sätt som förhindrar varje ändring i avtalet som utgör en försämring av de rättigheter som handelsagenten tillerkänns.
- 21 I artiklarna 7–12 i samma direktiv införs dessutom ett sammanhängande och ”slutet” system med bestämmelser om handelsagentens ersättning, vilket endast kan upphävas i sin helhet och ersättas av ett annat system som parterna själva har infört. Dessa bestämmelser gör det således endast möjligt att ersätta handelsagentens provisionssystem med ett annat system för ersättning av handelsagenten, och det är inte möjligt att utesluta vissa specifika delar.
- 22 Slutsatsen att rätten till provision enligt artikel 7.1 b i direktiv 86/653 inte kan uteslutas eller ändras till men för handelsagenten är även övertygande ur funktionell synvinkel med hänsyn till att det är praktiskt omöjligt för handelsagenter att förhandla avtal som ensidigt upprättats av huvudmannen.
- 23 Mot denna bakgrund beslutade Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) att vilandeförklara det nationella målet och ställa följande tolkningsfråga till EU-domstolen:

”Ska artikel 7.1 b i [direktiv 86/653], mot bakgrund av dess ordalydelse och syfte, tolkas så, att den ger en självständig handelsagent en absolut rätt till provision på ett avtal som under handelsagentavtalets giltighetstid ingåtts med en tredjeman, vilken handelsagenten redan hade förvärvat som kund för samma slags uppgörelser, eller kan denna rätt uteslutas enligt avtal?”

Domstolens behörighet

- 24 Domstolen påpekar inledningsvis att det avtal som är aktuellt i det nationella målet avser försäljning av finansiella tjänster. Denna typ av avtal omfattas emellertid inte av tillämpningsområdet för direktiv 86/653 vilket, enligt definitionen av begreppet handelsagent i artikel 1.2 i direktivet, endast är tillämpligt på handelsagenter med varaktig behörighet att förhandla om försäljning eller köp av varor eller att förhandla om och slutföra sådana affärsuppgörelser.
- 25 Det framgår dock av fast rättspraxis att när en reglering i nationell lagstiftning av rent inhemska situationer är anpassad till den reglering som har valts i unionsrätten, för att bland annat undvika att landets egna medborgare diskrimineras eller att konkurrensen snedvrids eller för att säkerställa ett och samma förfarande i jämförbara situationer, föreligger det ett klart intresse av att de bestämmelser eller begrepp som har hämtats från unionsrätten tolkas på ett enhetligt sätt,

oberoende av de omständigheter under vilka de ska tillämpas, detta för att i framtiden undvika skilda tolkningar (dom av den 17 maj 2017, ERGO Poist'ovňa, C-48/16, EU:C:2017:377, punkt 29 och där angiven rättspraxis).

- 26 Det framgår av de uppgifter som den hänskjutande domstolen har lämnat som svar på en begäran om förtydligande från EU-domstolen att den polska lagstiftaren, vid införlivandet av direktiv 86/653 med nationell rätt, definierade handelsagentavtalet utan att hänvisa till försäljning eller köp av varor, vilket gav uttryck för lagstiftarens avsikt att behandla handelsagentavtal om försäljning eller köp av varor och avtal om försäljning eller köp av tjänster på ett enhetligt sätt.
- 27 Domstolen är därför behörig att pröva denna begäran om förhandsavgörande.

Tolkningsfrågan

- 28 Den hänskjutande domstolen har ställt den enda frågan för att få klarhet i huruvida artikel 7.1 b i direktiv 86/653 ska tolkas så, att det inte är tillåtet att avtala om undantag från den rätt som en självständig handelsagent har enligt denna bestämmelse att erhålla provision på avtal som ingås under handelsagentavtalets löptid med en tredjeman som handelsagenten tidigare har skaffat som kund för samma slags uppgörelser.
- 29 Enligt artikel 7.1 i direktiv 86/653 har handelsagenten rätt till provision på avtal som ingås under avtalstiden, i de fall då avtalet träffats som ett resultat av agentens medverkan, eller i de fall då avtalet ingås med tredjeman, som handelsagenten tidigare skaffat som kund för samma slags uppgörelser.
- 30 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 45 i sitt förslag till avgörande tyder ordalydelsen i denna bestämmelse genom användningen av konjunktionen ”eller” på att unionslagstiftaren avsett att föreslå parterna ett val. Det är emellertid inte möjligt att utifrån ordalydelsen dra någon slutsats angående huruvida denna bestämmelse är dispositiv eller inte.
- 31 Eftersom den bindande karaktären av artikel 7.1 b i direktiv 86/653 inte uttryckligen anges vare sig artikel 7 eller i några andra bestämmelser i direktivet, ska det vid tolkningen av denna bestämmelse tas hänsyn till det sammanhang i vilket den ingår och de mål som eftersträvas med direktivet. Även förberedelsearbetet inför antagandet av denna bestämmelse kan ge relevanta upplysningar om tolkningen av densamma (se, i detta avseende, dom av den 25 juni 2020, A m.fl. (Vindkraftverk i Aalter och Nevele), C-24/19, EU:C:2020:503, punkt 37).
- 32 Vad för det första gäller det sammanhang i vilket bestämmelsen ingår, framgår det av den allmänna systematiken i direktiv 86/653 att unionslagstiftaren, när det inte är tillåtet att göra undantag från en av direktivets bestämmelser, har varit noga med att ange detta. Så är särskilt fallet med artikel 10.4, artikel 11.3 och artikel 12.3 i direktiv 86/653, vilka, liksom artikel 7, samtliga återfinns i kapitel III i samma direktiv som rör handelsagentens ersättning.
- 33 Även om det av artikel 6.3 i direktiv 86/653, vid en tolkning e contrario, kan antydas att betalningen av handelsagentens provision, helt eller delvis, med nödvändighet medför att artiklarna 7–12 i direktivet är tillämpliga, framgår det emellertid av artikel 6.1 i direktivet att storleken på handelsagentens ersättning i första hand beror på parternas överenskommelse. Det

följer således av en systematisk tolkning av artikel 6 i direktiv 86/653 att om unionslagstiftaren hade haft för avsikt att avvika från den princip som anges i direktivets artikel 6.1 i någon av efterföljande punkter, skulle detta uttryckligen ha angetts.

- 34 Vad därefter gäller de mål som eftersträvas med direktiv 86/653, erinrar domstolen om att direktivet, såsom framgår av andra och tredje skälen i direktivet, syftar till att skydda handelsagenter i förhållandet mellan dem och deras huvudmän, att främja och öka skyddet för affärssuppgörelser och att underlätta varuhandeln mellan medlemsstaterna genom att tillnärma medlemsstaternas lagstiftning på området för handelsrepresentation (dom av den 23 mars 2006, *Honyvem Informazioni Commerciali*, C-465/04, EU:C:2006:199, punkt 19, och dom av den 16 februari 2017, *Agro Foreign Trade & Agency*, C-507/15, EU:C:2017:129, punkt 29).
- 35 Det ska emellertid påpekas att en tolkning av artikel 7.1 b i direktiv 86/653 som innebär att bestämmelsen anses tvingande inte nödvändigtvis leder till ett ökat skydd för handelsagenter. Såsom generaladvokaten har förklarat i punkt 66 i sitt förslag till avgörande, kan det nämligen inte uteslutas att vissa huvudmän under sådana omständigheter skulle kompensera kostnaden för den provision som nödvändigtvis ska betalas för avtal som ingåtts under handelsagentavtalets löptid med tredjeman, som handelsagenten tidigare skaffat som kund för samma slags uppgörelser, genom att sänka grundprovisionen, genom att begränsa eller utesluta kostnader som tidigare återbetalats eller andra delar av ersättningen, eller till och med avstå från att ingå ett avtalsförhållande med en handelsagent.
- 36 Denna tolkning stöds slutligen av tillkomsthistorien bakom direktiv 86/653. Det framgår nämligen av förslaget till rådets direktiv om samordning av medlemsstaternas lagar rörande (självständiga) handelsagenter (EGT C 13, 1977, s. 2) att Europeiska kommissionen ursprungligen föreslog att de bestämmelser som parterna inte kunde avvika från skulle anges i en och samma artikel, nämligen artikel 35 i förslaget. En bestämmelse motsvarande artikel 7.1 i direktivet fanns visserligen med i denna förteckning, men den avfördes emellertid sedermera från förteckningen. Även om själva principen med en enda förteckningen slutligen övergavs av unionslagstiftaren till förmån för ett förbud mot undantag från fall till fall, valde unionslagstiftaren inte denna lösning beträffande artikel 7.1 b i direktiv 86/653.
- 37 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 75 i sitt förslag till avgörande bekräftar återkallandet av den bestämmelse som motsvarar artikel 7.1 b i direktiv 86/653 från ovannämnda förteckning över tvingande bestämmelser i artikel 35 i det förslag till direktiv som avses i föregående punkt, och valet att i respektive artikel precisera huruvida bestämmelserna i direktiv 86/653 är tvingande eller inte, att artikel 7.1 b i direktivet, i avsaknad av en uttrycklig anvisning härom i denna bestämmelse, är dispositiv.
- 38 Mot bakgrund av det ovanstående ska den ställda frågan besvaras enligt följande. Artikel 7.1 b i direktiv 86/653 ska tolkas så, att det är tillåtet att avtala om undantag från den rätt som en självständig handelsagent har enligt denna bestämmelse att erhålla provision på avtal som ingås under handelsagentavtalets löptid med en tredjeman som handelsagenten tidigare har skaffat som kund för samma slags uppgörelser.

Rättegångskostnader

- 39 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

Artikel 7.1 b i rådets direktiv 86/653/EEG av den 18 december 1986 om samordning av medlemsstaternas lagar rörande självständiga handelsagenter

ska tolkas så,

att det är tillåtet att avtala om undantag från den rätt som en självständig handelsagent har enligt denna bestämmelse att erhålla provision på avtal som ingås under handelsagentavtalets löptid med en tredjeman som handelsagenten tidigare har skaffat som kund för samma slags uppgörelser.

Underskrifter